

HET KLIMAATPLAN

EEN ANALYSE VAN DE PUBLIEKSCONSULTATIE

versie 1.0
30-10-2019

secretaris@groenerekenkamer.nl
www.groenerekenkamer.nl

INHOUD

Samenvatting	4
Inleiding	5
Uitvoerings analyse	6
- Methodiek	6
- Uitslag	7
- Aandachtspunten	10
Conclusie	16
Bijlage A - De consultatievragen	17
Bijlage B - de versie met alle antwoorden is te downloaden via: shorturl.at/zW246	

HET KLIMAATPLAN

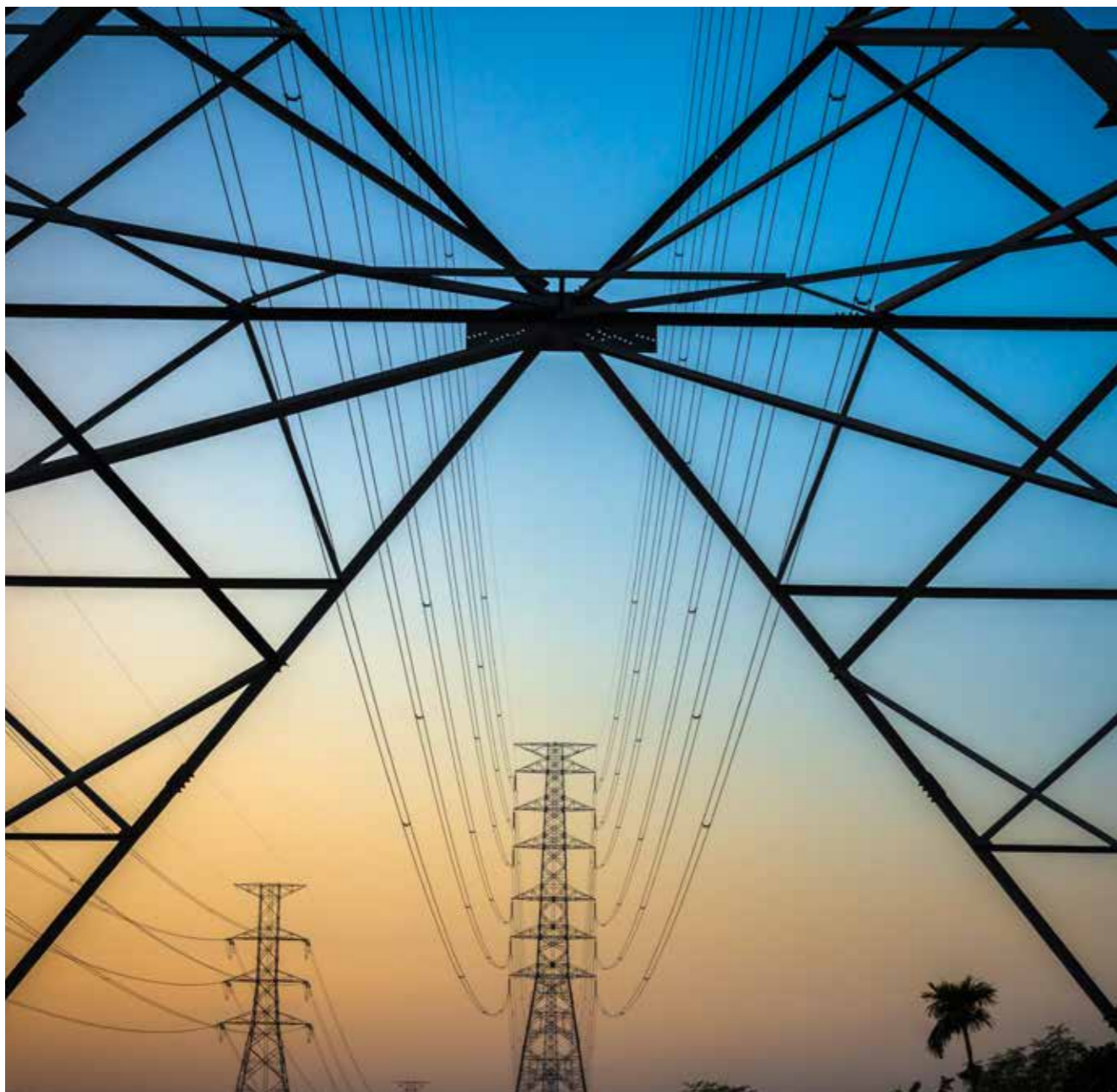
EEN ANALYSE VAN DE PUBLIEKSCONSULTATIE

Zicht van strand van Vlissingen richting kerncentrale Borssele, kolencentrale en windmolenpark.

SAMENVATTING

Van 24 augustus tot 4 oktober 2019 heeft de overheid een internet consultatie gehouden, gericht aan burgers en organisaties, over de klimaatwet met als doel om de betrokkenheid van de samenleving te bevorderen. Hierbij kwam noch het nut noch de noodzaak van het klimaatplan aan de orde. Toch heeft het overgrote deel van de respondenten zich hier uitvoerig over uitgelaten. Alle openbare reacties zijn geanalyseerd op standpunten met als doel het draagvlak voor het klimaatbeleid zichtbaar te maken.

Een ruime meerderheid van de reageerders (76%) kan om meerdere redenen niet instemmen met de huidige klimaatwet. Dit omdat het democratisch proces terzijde is geschoven; omdat het klimaat niet valt te sturen met CO2 regulatie; en omdat de wet onoverkomelijke problemen oplevert, zoals de ondermijning van de energiezekerheid met hernieuwbare energiebronnen. Voorts confronteert de wet het publiek met ondraaglijke kosten, met name de ondoelmatigheid van isolatie van oude panden in combinatie met warmtepompen. Bijna de helft van de reageerders pleit ongevraagd en veelal fervent voor een herkansing van kernenergie, met name in de vorm van thorium reactoren.

INLEIDING

In navolging van het klimaataccoord van Parijs heeft Nederland een klimaatwet aangenomen om zo de stijging van de gemiddelde temperatuur op de aarde te beperken tot maximaal 2°C en het liefst nog wat minder; 1,5°C. Deze wet eist dat de Nederlandse uitstoot van CO2 in 2030 49% minder zal zijn dan in 1990 en in 2050 95% minder. Het beleid horende bij deze wet is vormgegeven in het klimaatakkoord. Van 24 augustus tot 4 oktober 2019 heeft de overheid een internet consultatie gehouden gericht aan burgers en organisaties over de klimaatwet:

Het Klimaatplan beschrijft het klimaatbeleid voor de periode 2021-2030. In het INEK rapporteert Nederland hierover aan Europa. Het INEK gaat tevens dieper in op energie-thema's.

Het Klimaatplan vat de hoofdlijnen van het beleid samen, die voor een belangrijk deel zijn bepaald door het Klimaatakkoord. In de uitvoering zet het kabinet in op brede betrokkenheid van de samenleving. Met het oog hierop zijn richtinggevende vragen geformuleerd (zie bijlage A).

De consultatie had als doel om de betrokkenheid van de samenleving te bevorderen en de vragen (zie bijlage A) waren daarop aansturend gericht. Hierbij kwam noch het nut noch de noodzaak van het klimaatplan aan de orde. Ook was er geen keuze open voor verschillende maatregelen (zoals gas, kernenergie, etc). Toch heeft het overgrote deel van de respondenten zich hier uitvoerig over uitgelaten. Dit geeft inzicht in de grootte van het draagvlak voor de klimaatwet onder de Nederlandse bevolking. Via een oproep op climategate.nl heeft zich een team van vrijwilligers gevormd dat elke openbare inzending individueel heeft geanalyseerd op een mogelijk standpunt met als doel het draagvlak voor het klimaatbeleid zichtbaar te maken.

UITVOERING ANALYSE

Methodiek

Op deze consultatie reageerden 1602 respondenten in het openbaar. Daarnaast is er een onbekend aantal respondenten die niet in de openbaarheid wilden treden, hun reacties kunnen niet meegenomen worden in deze rapportage. Tot slot waren 17 blanco reacties en 3 duplicaties die ook niet meegenomen zijn in de analyses. Het totaal aantal geanalyseerde reacties komt daarbij op 1582. Deze reacties zijn ingedeeld in zes categorieën:

- 1: Betrokkene acht de klimaatwet onnodig** en motiveert dit door te wijzen op het gebrek aan bewijs voor een alarmerend sterk effect van het CO2 gehalte op het klimaat. In een groot deel van de gevallen gaat dit gepaard met valide onderbouwing.
- 2: Betrokkene acht de klimaatwet bezwaarlijk** omdat de baten niet opwegen tegen de lasten, al dan niet in nationaal of mondiaal verband, en omdat er onoverkomelijke bezwaren zijn tegen de beoogde maatregelen (zie aandachtspunten).
- 3: Neutraal**, deze categorie valt niet te rubriceren. Betrokkene heeft geen duidelijke voorkeur laten blijken. Vaak wordt enerzijds instemmend gereageerd op nut en noodzaak van de wet, maar anderzijds worden toch ernstige kanttekeningen geplaatst bij een aantal van de hierna te noemen aandachtspunten. Het is onduidelijk of deze van doorslaggevende aard zijn.
- 4: Betrokkene acht de klimaatwet noodzakelijk** en geeft met zijn antwoorden impliciet aan deze te steunen maar plaatst wel de nodige kanttekeningen.
- 5: Betrokkene steunt de klimaatwet met overtuiging**. Mocht hij/zij al kritiek uiten, dan is dat eerder omdat de klimaatwet niet ver genoeg zou gaan.
- 6: Betrokkene steunt de klimaatwet en toont zich intolerant** jegens de oppositie en suggereert maatregelen terzake.

Uitslag

1. Totaal

Van alle reageerders wijst 76,3% de klimaatwet af; 34,2% uit categorie 1 (onnodig) en 42,1% uit categorie 2 (bezwaarlijk).

Voor de klimaatwet zou naar verwachting 17,4% van de inzenders hebben gestemd; 9,8% uit categorie 4 (noodzakelijk); 7,3% uit categorie 5 (enthousiast) en 0,3% uit categorie 5 (intolerant).

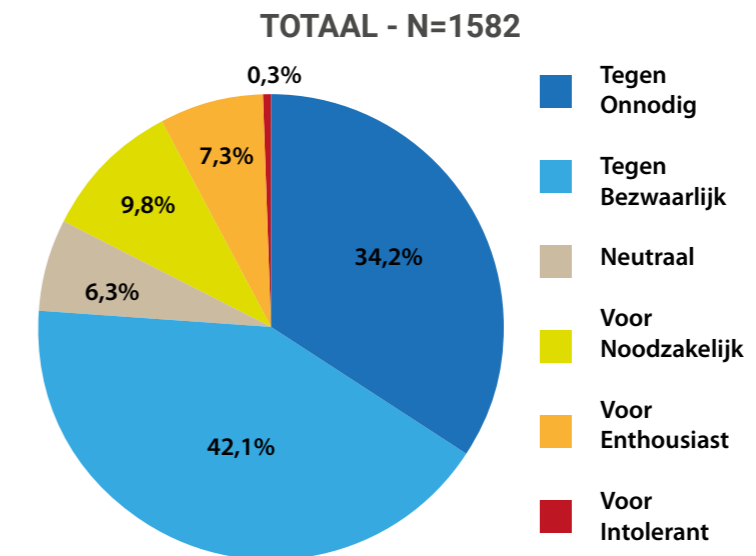

Fig 1 Totaaluitslag

2: Hoger opgeleid

Van hoger opgeleide personen mag in de regel worden verwacht dat hun oordeel weloverwogen tot stand is gekomen. Daarom zijn degenen (N=318; 20%) die zich als zodanig hebben gepresenteerd (als prof, dr, drs, ir, ing, msc, bsc) apart beschouwd met als resultaat 76% tegen de klimaatwet, 17% voor. Hoewel dit resultaat vrijwel identiek is, valt toch op dat een meerderheid daarvan (40% vs 36%) de wet onnodig acht. Velen onderbouwen dit dan ook met verwijzingen naar bona fide bronnen daarvoor.

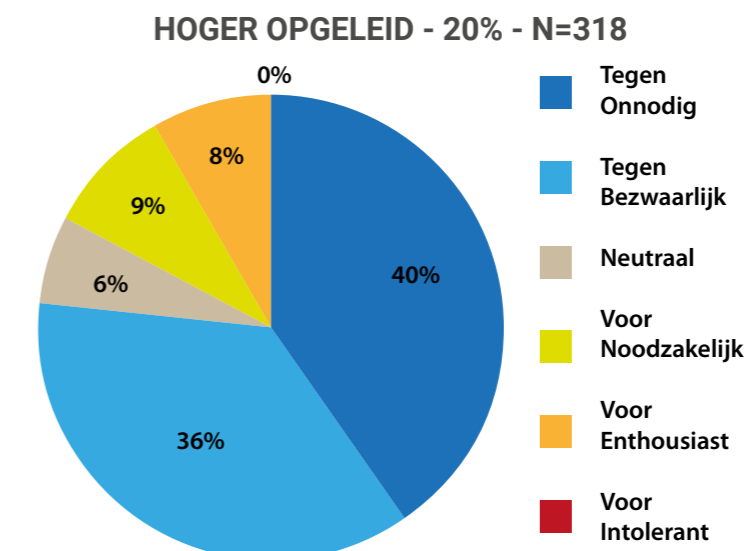

Fig 2 Hoger opgeleiden

3. Ingenieurs

Een groot aantal elementen van de klimaatwet en het daaruit voortvloeiend beleid is direct afhankelijk van materiaalkennis en techniek. Daarom mag worden verwacht van de ingenieurs (ir en ing) veelal een neutrale visie zullen hebben op de noodzaak en haalbaarheid van de klimaatwet en beleid ter zake. Zij vormen met N=166, 10,5% van de reageerders. Zij zouden met 77% hebben tegengestemd, met 17 stemmen voor waarmee ook zij zich conformeren met de algemene trend.

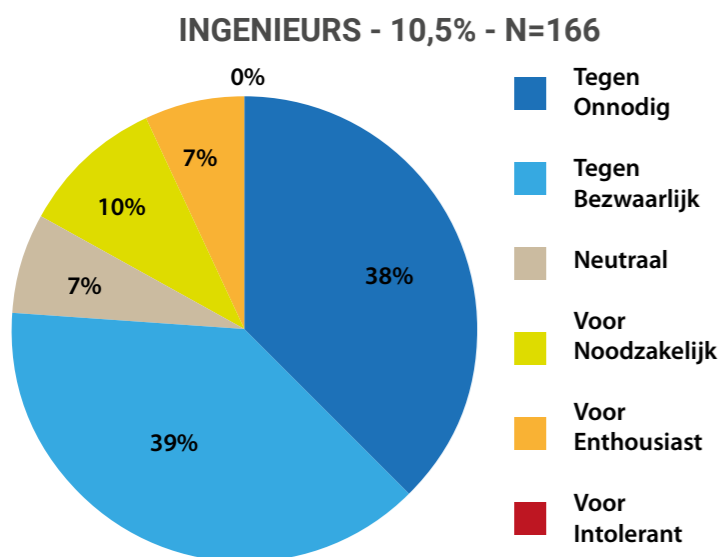

Fig 3 Ingenieurs

4. Naar geslacht.

Het is denkbaar dat vrouwen en mannen verschillend oordelen over klimaataangelegenheden. Naar geslacht m/v is niet gevraagd in de consultatie maar sommigen gaven 'mw' of 'mevr' op (N=71; 2,2%) met als resultaat wederom een conforme uitslag: 74% tegen; 19% voor.

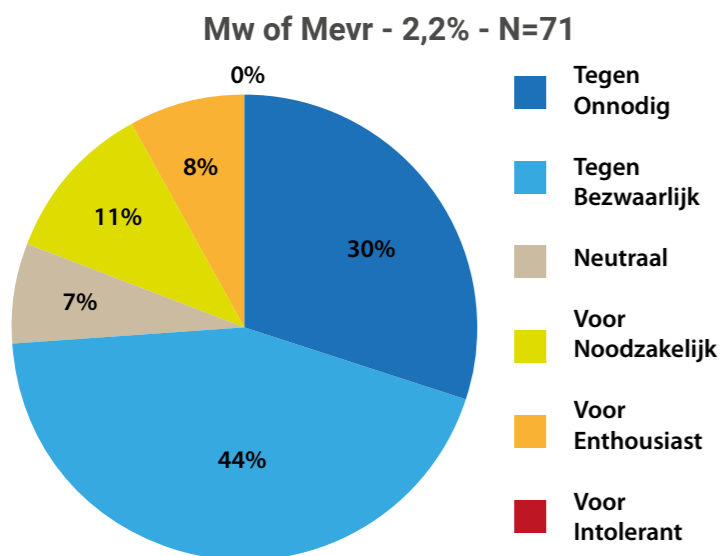

Fig 4 Naar geslacht

5. Organisaties

Sommigen gaven aan namens een organisatie te reageren. In vele gevallen was dit niet relevant, waar het bijvoorbeeld een kapsalon betrof. Deze werden uitgefilterd. Alleen grote organisaties en organisaties met een klimaat/milieu betrokken karakter zijn meegenomen (N=116 ; 7,3%) en dit geeft een heel ander beeld tegenover de overige individuele reageerders. Organisaties zijn in de meerderheid (52%) voor de klimaatwet; 41% is tegen.

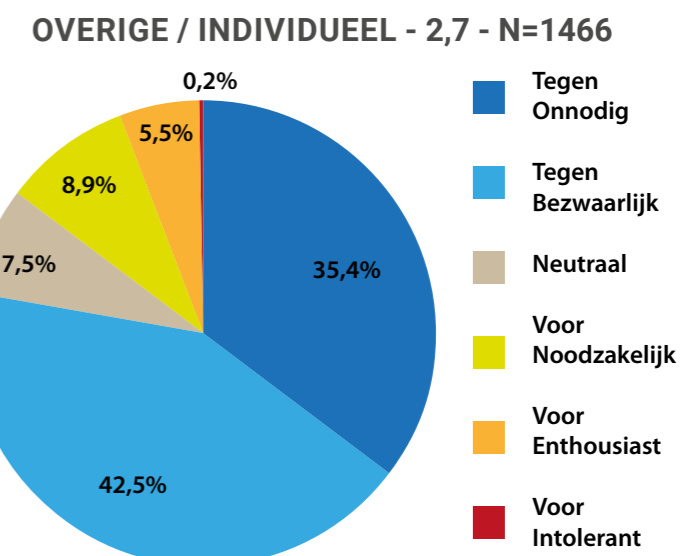
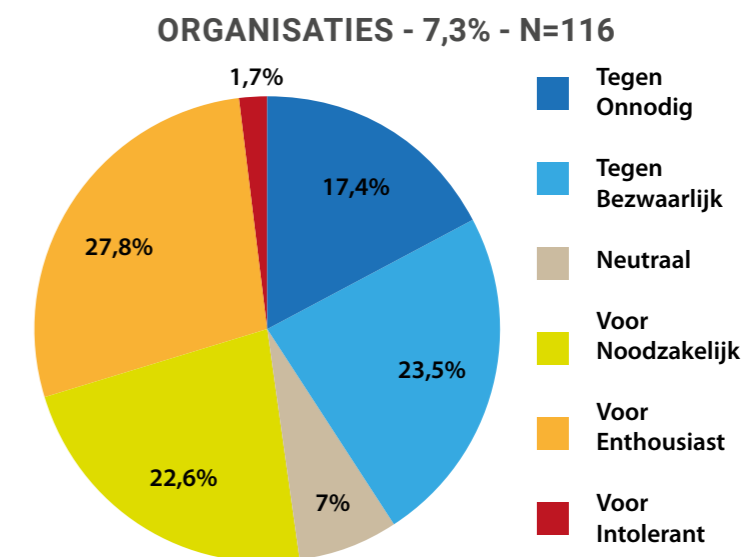

Fig 5 Organisaties versus individuele reacties

Commentaar team: Organisaties hebben veelal wel aan de klimaat-tafels gezeten en hebben daardoor wellicht een ander beeld van de consequenties van het voorgenomen klimaatplan. Ook kan een economisch belang daarbij niet worden uitgesloten.

Aandachtspunten

De navolgende aandachtspunten werden veelvuldig genoemd: de beperkte bekendstelling van de consultatie, de legitimiteit en het democratisch proces, de noodzaak van de klimaatwet, de economische gevolgen, van het gas af, kernenergie, waterstof, hernieuwbare energie, energiebesparende maatregelen, elektrisch rijden, vermindering bevolkingsdruk en daarnaast nog enkele aanvullende suggesties die slechts door enkelen zijn genoemd. Hierna gaan we hier in detail op in.

Van de meest genoemde aandachtspunten zijn de standpunten voor of tegen geteld, De overige elementen zijn niet exact numeriek vastgelegd en dit rapport beperkt zich tot schattingen van aantallen zoals 'vele' (ca >100), 'sommige' (<100; >10) en 'enkele' (<10)

1. Bekendstelling consultatie

Vele reacties betroffen de "geheimhouding" van de consultatie en de suggestieve toonzetting van de vragen. Men achtte dit onderdeel van een anti-democratische gang van zaken rond de klimaatwet en uitvoeringsbeleid.

Commentaar team: De consultatie werd aangekondigd met een melding op de website van de rijksoverheid. Een aantal alternatieve bronnen online maakte hier melding van. De 'main stream media' echter besteedden geen aandacht aan dit initiatief.

2. Legitimiteit en democratisch gehalte van de procedure rond de klimaatwet

Het overgrote deel van de reageerders hekelt het anti-democratisch gehalte van de procedure rond het klimaatplan veelal in uitgesproken militante bewoordingen. Hoewel het klimaat tijdens de verkiezingen geen zwaarwegend thema was, werd de internationale voortrekkersrol daarin toch een speerpunt van de regering. De populatie werd echter buiten het overleg gesloten evenals wetenschappers met alternatieve visies en dit wordt algemeen als uitzonderlijk laagbaar beoordeeld. "Als je niet aan tafel zit, sta je waarschijnlijk op het menu".

Ook vinden velen dat het klimaatbeleid gepaard gaat met uitsluiting, met top-down-maatregelen, met eenzijdige doorbelasting aan burgers, eventueel dwangmatig. Men constateert dat het publiek is buitengesloten van alle processen. Voorts noemt men het klimaatbeleid een voldongen feit voor lagere overheden die gekortwiekten zouden zijn tot uitvoeringsorganisaties. Hiermee zouden de democratie principes met de voeten worden getreden.

Ook is opgemerkt dat de gevolgde procedure in strijd was met de Europese richtlijnen (artikel 10 van "verordening (eu) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018") dat vereist dat het publiek in een vroeg stadium effectieve kansen krijgt om deel te nemen aan de opstelling van het ontwerp van geïntegreerd nationaal energie en klimaatplan waarmee de legitimiteit van de wet in twijfel wordt getrokken.

3. Noodzaak Klimaatwet

Circa 34% van de totale reacties (40% van de hoger geschoolden) stellen a priori dat de fysica van broeikas-effect veelal onjuist is beoordeeld en dat het gehalte aan CO2 in de atmosfeer vrijwel geen effect heeft op het klimaat. Anderen menen dat zo'n effect in de praktijk onvoldoende is aangetoond dan wel dat Nederland alleen of zelfs in combinatie met alle landen geen noemenswaardige invloed kan hebben op het CO2 gehalte in de atmosfeer. Velen grijpen hierbij terug op legitieme publicaties of wijzen op substantiële framing door het IPCC.

4. Economische gevolgen

Een groot aantal reacties betreft de onbetaalbaarheid van het opgelegde pakket maatregelen. Vele huiseigenaren zien zich geconfronteerd met grote investeringen voor isolatie en warmtepompen terwijl geenszins vaststaat dat dit de woningen afdoende kan verwarmen. Dit wordt nog versterkt door de marktwerking, met een beperkte bouw- en installatie capaciteit en een exorbitante grote vraag. Niet zelden wordt gewezen op de nu al toenemende financiële druk op minder draagkrachtigen om in de dagelijkse energiebehoeften te voorzien.

Daarnaast vreest men dat de investering in hernieuwbare energiebronnen een financieel fiasco zal gaan worden mede vanwege de extra kosten die benodigd zijn voor de stabilisatie van het net wanneer er geen zonne-energie of wind voldoende beschikbaar is. Uiteindelijk zullen naar verwachting alle kosten worden terugverhaald op het publiek.

5. Aardgas – Van het gas af

Percentage respondenten voor wie veelal onwelvoeglijke superlatieven tekort schoten om ongevraagd de antipathie en consternatie over de maatregel "van het gas af" tot uitdrukking te brengen: 48 %

De onderverdeling van tegenstanders van van-het-gas-af (Zie fig 6) toont dat ook een substantieel deel van de voorstanders van de klimaatwet niettemin kanttekeningen plaatsten bij deze maatregel. Slechts enkelen stemmen in met het aardgas verbod, waarbij dan ook meestal werd vermeld dat betrokkene al onafhankelijk was van aardgas. Anderen hadden daar juist weer negatieve ervaringen bij.

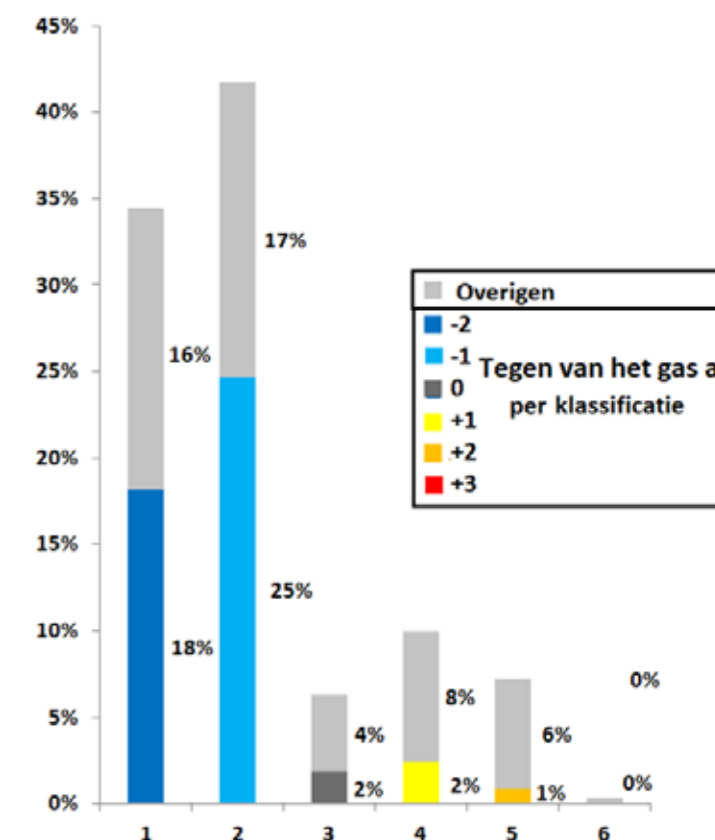

Fig 6 Onderverdeling van tegenstanders van van het gas af per categorie

Rationale: Aardgas wordt beschouwd als een schone brandstof met een geringe milieubelasting en een relatief lage CO2 uitstoot per vrijgekomen energie (50-60% minder dan steenkool) en het is in grote hoeveelheden beschikbaar binnen Europa. Voorts zou het overgrote deel van het gas reeds uit buitenlandse bronnen komen. Afsluiten van het gas heeft dus nagenoeg geen betekenis voor de beëindiging van de gaswinning in Oost Groningen.

Daarnaast gaan veel Europese landen over op het gebruik van aardgas, veelal met subsidieregelingen. Nederland beschikt over alle benodigde infrastructuur voor gasdistributie. Respondenten wijzen op een substantiële kapitaalvernietiging en een onnodige kostenfactor bij uitvoering van deze maatregel, waarbij het lijnrecht staat tegenover de Europese trend naar duurzaamheid. Menigeen vindt dat dit niet is uit te leggen. Sommige reageerders die voor de afsluiting zijn, merken op dat de infrastructuur voor het aardgas zou geschikt kunnen worden gemaakt voor het transport van waterstof. Anderen bestrijden dit weer.

Voorts hekelt men de warmtepomp als vervangen van de verwarmingsbron. De capaciteit daarvan acht men ontoereikend; zeker wanneer geen afdoende isolatiemaatregelen kunnen worden getroffen. Voorts betwijfelt men of de capaciteit van het elektriciteitsnet toereikend is bij een substantiële toename van elektriciteitsconsumptie, zoals ook door andere maatregelen (elektrisch rijden). Sommige respondenten achten met het deze maatregelen bewezen dat ofwel het beoordelingsvermogen van de beleidsmakers ernstig is vertroebeld danwel dat zij malicieus aansturen op een knechting van de populatie.

6. Kernenergie

De consultatie besteedde geen aandacht aan kernenergie als alternatief. Niettemin noemt ca 48% van de reacties moderne kernenergie als alternatief, veelal als meest efficiënte oplossing en hekelen de “demonisering” van kernenergie aan de hand van overtrokken desinformatie (selectieve framing) over incidenten uit het verleden. Niet zelden wijst men op moderne ontwikkelingen die de veiligheid en andere problematiek van de conventionele splijtingsreactoren substantieel hadden verbeterd en dringt aan op overschakeling op kernenergie, waarbij ook de ontwikkeling van kernfusie moet worden gesteund. Fig 7 toont dat deze voorstanders min of meer evenwichtig verdeeld zijn over alle groepen. Slechts enkelen verklaren zich tegenstander van kernenergie zonder verdere opgave van redenen.

Ca 15% van de reageerders verklaarde zich expliciet voorstander van de ontwikkeling van thorium centrales als de uitgelezen energiebron voor de toekomst. Er wordt opgemerkt dat Nederland qua know how op kop loopt bij deze vorm van energieopwekking. Daarnaast werd ook kernfusie veelvuldig genoemd.

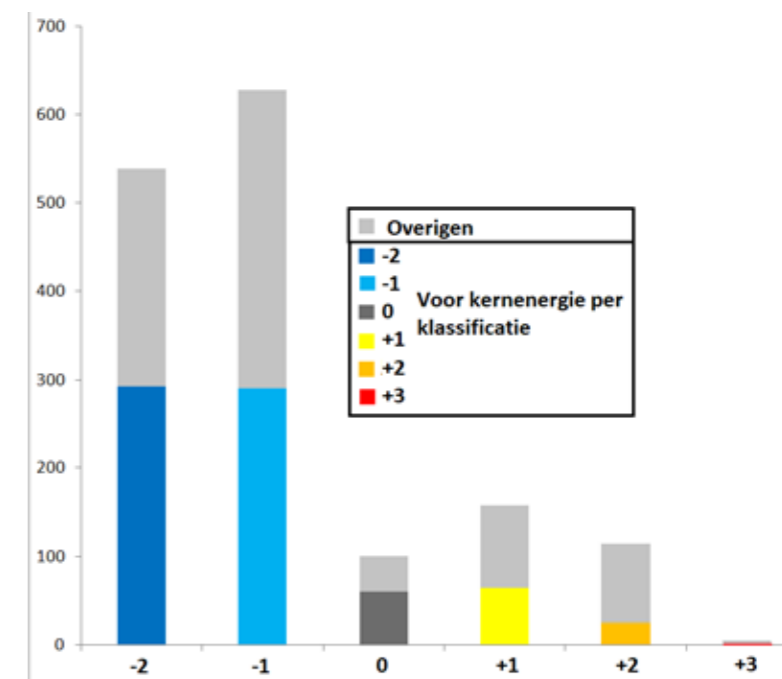

Fig 7 Expliciete voorstanders van kernenergie

7. Waterstof

Vele reageerders (23,4 %) dringen aan op ontwikkeling van waterstof als energiedrager en enkelen menen dat de huidige infrastructuur voor aardgas kan worden aangepast voor het transport van waterstofgas. Enige anderen (1,5%) merken juist weer op dat waterstofgas geen oplossing biedt in het energievraagstuk.

8. Hernieuwbare energie

De algemene indruk is dat hernieuwbare energiebronnen praktisch onbruikbaar zijn en een enorme financiële crisis kunnen veroorzaken. Velen vermelden dat hernieuwbare energie afhankelijk is van de willekeur van de elementen, wind en zon. Hierdoor moet in beginsel 100% reserve capaciteit zijn voor energieopwekking, die slechts gedeeltelijk wordt benut en daarom substantieel minder rendabel is. Daarnaast vergen deze middelen veel meer ruimte, hetgeen landgebruik voor andere doeleinden in de weg staat.

Windturbines

Velen hekelen de problematiek rond windturbines en noemen geluidsbelasting, milieubelasting, decimeren van de vogel- en vleermuizenstand, geringe rendement, onzekerheid van elektriciteitsproductie, beperkte levensduur, en onbruikbare niet-recyclebare restanten na afbraak.

Zonnepanelen

Sommigen bevelen aan om meer subsidie te besteden aan zonne-energie. "Er zijn nog steeds daken zonder zonnecellen". Anderen hekelen de ecologische aantasting van het landschap met zonneweiden. Voorts kan juist voor zonnecellen worden voorspeld dat de opbrengst in de winter het geringst is, wanneer de energievraag voor verwarming het hoogst is. Ook hier noemen enkelen de milieubelasting van afgeschreven panelen.

Biobrandstof

Biobrandstof is eveneens onderwerp van verdeeldheid. Enkelen onderschrijven de principes erachter, doch velen zien dit anders en beschouwen het als een belasting voor het milieu, zeker wanneer de benodigde monoculturen voor brandstofleveranciers de lokale biodiversiteit onder druk zetten.

9. Energie besparende maatregelen

Isolatie

Isolatie van oudere woningen wordt als niet effectief en niet efficiënt beoordeeld, maar leveren wel substantiële kostenposten op, welke nog worden versterkt door de marktwerking wanneer er zich een tekort aan uitvoerende bouwcapaciteit voordoet. Bewoners en eigenaren worden zo gedwongen tot investeringen waarvan het nut en noodzaak ernstig wordt betwist.

In een enkel geval wijst men op grotere risico's voor de gezondheid door verminderde circulatie.

Warmtepompen

Velen ageerden bijzonder heftig tegen het vooruitzicht om een warmtepomp te moeten aanschaffen, de financiële consequenties zijn ondraagbaar, temeer dat dit tot een vermindering van woonkwaliteit zou leiden. Niet zelden wordt emigratie als oplossing genoemd.

10. Elektrisch rijden

Regelmatig komt de argumentatie naar voren dat elektrisch rijden niet wezenlijk bespaart op uitstoot en vervuiling. De energiebron (=CO₂ producent) verplaatst zich slechts van de motorkap naar de energie-centrale. Ook wordt opgemerkt dat het transport van de vereiste elektriciteit voor uitsluitend elektrisch rijden een veelvoud van de huidige capaciteit van het elektriciteitsnet vraagt, daar waar nu juist wordt ingezet op de inherente beperking van capaciteit van het net door de inzet van hernieuwbare energie. Ook plaatst men kanttekeningen bij de haalbaarheid van de vereiste ondersteunende infrastructuur van laadinstallaties in dicht bevolkte gebieden (flatgebouwen en woontorens). Voorts twijfelt men of in de totale keten van productie, gebruik en ontmanteling de totale CO₂ productie en de substantiële milieubelasting -vooral van batterijen- wel opwegen tegen conventionele voertuigen. Ook keurt een deel de subsidieregelingen af omdat ze er de facto wel aan meebetalen, maar er nooit van zullen profiteren omdat ze zich geen voertuig kunnen permitteren.

11. Bevolkingsstabilisatie, bevolkingsreductie

Een aantal reacties vermeldt bevolkingsdruk en men pleit voor maatregelen die de groei van de bevolking (zowel Nederland als wereldwijd) moeten afremmen of zelfs moeten ombuigen, waarbij ook het ontmoedigen van immigratie een duidelijke rol speelt.

12. Overige suggesties, directe citaten:

Voorkomen hittestress: verminder de hittestressoren zoals betontuinen, terrassen, zonnepanelen, etc, en stimuleer de aanleg van ecologische daktuinen en vijvers.

In het algemeen draagt klimaatbeleid bij aan de gezondheid en sommige maatregelen zullen zelfs direct tot grote gezondheidswinst leiden.

Verbind het klimaatbeleid met de inzet die momenteel wordt gepleegd in (in ieder geval) de Nationale Omgevingsvisie, het Schone Lucht Akkoord, het Preventieakkoord en de aankomende Nota Volksgezondheid.

CONCLUSIE

Een ruime meerderheid van de reageerders (76%) kan niet instemmen met de huidige klimaatwet en dit niet in de laatste plaats omdat men oordeelt dat het democratisch proces terzijde is geschoven. Voorts is men enerzijds van oordeel dat het klimaat niet valt te sturen met CO2 regulatie, anderzijds dat de wet onoverkomelijke problemen oplevert, zoals de ondermijning van de energiezekerheid en het publiek met ondraaglijke kosten confronteert. Hierbij wordt 'van het gas af' als een onoverkomelijke dwaling aangemerkt, welke lijnrecht staat tegenover het beleid van Europese partners. Ook isolatie van oude panden in combinatie met warmtepompen leidt tot onaantvaardbare lasten. Hernieuwbare energiebronnen kennen een veelvoud van problemen en kunnen ook de goedkeuring van de populatie niet wegdragen evenmin als elektrisch rijden. Bijna de helft van de reageerders pleit ongevraagd en veelal fervent voor een herkansing van kernenergie, met name in de vorm van thorium reactoren.

Was getekend:

André Bijkerk
Guus Derksen
Alex Haken
Marius Hamaker
Jeroen Hetzler
Anton MB
Jan Pel
Cornelia van Ravenswaaij
Kees Remi
Paul Scheffers
Max van der Stadt

De compilatie en formulering van dit rapport is geheel op vrijwillige basis tot stand gekomen. Er is op geen enkele wijze sprake geweest van vergoedingen dan wel financiële ondersteuning in welke vorm dan ook.

BIJLAGE A

De consultatievragen

Algemeen -

Het centrale doel in het klimaatbeleid, het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, raakt aan het leven van alledag. Zo gaan we onze huizen anders verwarmen en gebruiken we andere vormen van energie. De transitie is daarom in de eerste plaats een maatschappelijke transitie. Burgers en bedrijven staan voor een reeks beslissingen die van invloed zijn op hoe we wonen, ons verplaatsen, wat we eten, de producten die we kopen, hoe we ons geld verdienen. Iedereen kan dus bijdragen aan de transitie. De overheid wil burgers en bedrijven hierbij zoveel mogelijk ondersteunen.

Vraag 1a: Wat zijn volgens u de belangrijkste aandachtspunten bij de uitvoering van het klimaatbeleid?

Vraag 1b: Hoe kijkt u aan tegen de rollen van verschillende partijen in de transitie (burgers, bedrijven, overheid, kennisinstellingen, NGO's, etc.)?

Vraag2

- Strategie voor de lange termijn -

Het Klimaatplan en het INEK beschrijven het beleid voor de periode 2021-2030. Dat is er vooral op gericht om in 2030 -49% reductie t.o.v. 1990 te realiseren. Diverse maatregelen zullen ook bijdragen aan verdergaande reducties in de periode na 2030. Daarnaast zal aanvullend beleid voor de lange termijn nodig zijn. Dat beleid zal bovendien rekening moeten houden met toekomstige ontwikkelingen die ons voor nieuwe uitdagingen kunnen stellen. Daarom is een langetermijneriëntatie in het beleid van belang. Het betreft ontwikkelingen en maatregelen op terreinen als technologie, sociale aspecten, financieel-economisch en de relatie met ander beleid. Enkele voorbeelden zijn de rol van hernieuwbaar gas, de ontwikkeling van gedrag, de prikkels die passend zijn om het bedrijfsleven klimaatvriendelijker te maken en hoe rekening kan worden gehouden met biodiversiteit.

Vraag 2: Welke onderwerpen (en uitdagingen) verdienen volgens u bijzondere aandacht van het klimaatbeleid met het oog op de periode 2030-2050 en waarom?

Vraag3

- Samenwerking met andere landen -

Alle Europese lidstaten stellen, net als Nederland, een plan op (INEK) waarmee ze inzicht bieden in hun energie- en klimaatbeleid voor de periode 2021 tot en met 2030. Deze plannen vormen een instrument om het energie- en klimaatbeleid van de lidstaten onderling beter af te stemmen. Op een aantal onderwerpen werkt Nederland nauw samen met de buurlanden of met andere Europese lidstaten. Een aantal voorbeelden van samenwerking zijn:

- Het Nederlandse elektriciteitsnet is verbonden met de netwerken van andere West-Europese landen. Dit maakt internationaal transport van elektriciteit makkelijker, efficiënter en goedkoper. Voor gebruikers resulteert dit in lagere kosten en een hogere leveringszekerheid: de zekerheid dat er altijd elektriciteit uit het stopcontact komt.
- Met landen aan de Noordzee aan de ontwikkeling van windenergie op zee in internationale wateren.
- Nederland werkt in EU programma's met andere regio's, steden en lidstaten aan nieuwe innovatieve projecten, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaam vervoer en slimme elektriciteitsnetten die vraag en aanbod van elektriciteit slim aan elkaar kunnen koppelen

Vraag 3a: Waar zou volgens u de samenwerking met andere lidstaten op gericht moeten zijn? Wat vraagt om samenwerking op Europees niveau en wat zou een plek moeten krijgen in samenwerking met (een kopgroep van) gelijkgestemde lidstaten?

Vraag 3b: Wat kunt u zelf bijdragen, en welke ondersteuningsbehoefte heeft u?

Vraag4

- De verduurzaming van de gebouwde omgeving -

Woningen en andere gebouwen, zoals kantoren en scholen, gaan de komende 30 jaar verduurzamen. Dat betekent onder andere dat we niet meer op gas koken maar via inductie, en dat we onze huizen in de toekomst verwarmen via elektriciteit of duurzaam gas. Dat gaat geleidelijk en start in de wijken waar het aardgasnet vervangen moet worden, of waar aardgas nu al kosteneffectief vervangen kan worden door duurzame warmte, elektriciteit of duurzaam gas. Gemeenten voeren hierover de regie.

Tegelijk stimuleren we individuele woningeigenaren, verhuurders van woningen en eigenaren van andere gebouwen, zoals kantoren, nu al te starten met energiebesparende maatregelen, door op natuurlijke momenten van verbouwing of vervanging van de cv-ketel te kiezen voor isolatie en duurzamere verwarmingsopties. Tot 2030 zijn er subsidiemiddelen beschikbaar voor isolatie en warmte-installaties. De energiebelasting wordt aangepast zodat een sterkere prikkel ontstaat om te verduurzamen doordat investeringen in verduurzaming zich sneller terugverdienen. Voor individuele woningeigenaren zal het kabinet een breed palet aan aantrekkelijke financieringsmogelijkheden beschikbaar maken, waaronder gebouwgebonden financiering en een warmtefonds met aantrekkelijke voorfinanciering voor iedereen (ook voor degenen die nu geen financieringsmogelijkheden hebben).

Corporaties gaan afspraken maken over tussendoelen in 2030. Er worden een standaard en streefwaarden ontwikkeld om woningeigenaren en verhuurders handelingsperspectief te bieden.

Om ervoor te zorgen dat de energiekosten van meer huishoudens lager worden of niet onevenredig hard stijgen, moeten we ervoor zorgen dat het duurzamen van woningen goedkoper wordt. Door de bij de Bouwagenda aangesloten partijen wordt de komende jaren gewerkt aan een kostenreductie van de verduurzaming van 20 tot 40%. Ter ondersteuning hiervan is inmiddels een ambitieus innovatie- en opschalingsprogramma gestart en het Bouw Techniek en Innovatie Centrum opgericht. Voor de gebouwen als kantoren, scholen en zorginstellingen komt er een streefdoel voor 2030 en een eindnorm in 2050. In routekaarten geven grote bouwweigenaren aan hoe ze toewerken naar het streefdoel en de eindnorm. De afspraken over de gebouwde omgeving vormen zo een samenhangend geheel.

Vraag 4: Welke aanvullende ideeën heeft u om de gebouwde omgeving te verduurzamen? En wat kunt u daar zelf aan bijdragen?

Vraag5

- De klimaatopgave in de landbouw -

In 2050 is de wereldbevolking gegroeid tot zo'n 9,5 miljard mensen. Om de aarde niet uit te putten, moeten we anders gaan consumeren en produceren. Een omschakeling is nodig waarin niet druk op de kostprijs van producten leidend is maar het streven naar voortdurende verlaging van het verbruik van grondstoffen en vermindering van de druk op onze leefomgeving. Dat betekent ook een andere inrichting van onze landbouw en landgebruik, zodat grondstoffen en hulpbronnen op een duurzame manier worden gewonnen en optimaal worden benut. Om tot zo'n circulair en klimaatneutraal landbouwsysteem te komen, hebben we een samenhangende aanpak nodig. De kabinetsvisie 'Waardevol en verbonden' en het realisatieplan van die visie bieden hiervoor een kader. Denk hierbij aan bijvoorbeeld een betere verbinding tussen landbouw en natuur, een lager gebruik van niet-hernieuwbare grondstoffen en een beter verdienvermogen voor duurzaam werkende ondernemers. In het Klimaatakkoord zijn concrete maatregelen afgesproken die verbonden zijn met de kabinetsvisie. Boeren, tuinders, bedrijven en andere partijen in en rond landbouw en landgebruik staan nu voor de uitdaging om deze activiteiten in samenhang uit te voeren.

Vraag 5: Welke praktische ideeën heeft u om zoveel mogelijk samenhang aan te brengen tussen de uitvoering van de afspraken uit het Klimaatakkoord en de visie Waardevol en Verbonden?

Vraag6

- Participatie bij duurzame elektriciteitsopwekking -

Het kabinet vindt het van belang dat burgers en bedrijven kunnen participeren in zonne- en windparken. Met 'participatie' worden meerdere dingen bedoeld. Het gaat over het goed betrekken van burgers en bedrijven bij het maken van plannen voor zonne- en windparken, en bij het bouwen van de parken. Dat betekent onder andere dat mensen goed geïnformeerd worden, dat zij ideeën en suggesties kunnen aandragen, kunnen meedenken, en kunnen laten weten wat ze van de plannen vinden. Participatie bij zonne- en windenergie gaat ook over financiële participatie; wanneer bijvoorbeeld burgers, bedrijven of coöperaties geld investeren in een project en/of opbrengsten van een project ontvangen, bijvoorbeeld door uitkering van winst of via een omgevingsfonds voor de gemeenschap.

Op dit moment verzamelen overheden, bedrijven en andere organisaties kennis over hoe burgers en bedrijven kunnen participeren in zonne- en windparken. Dit wordt onder andere opgeschreven in een zogenaamde 'handreiking' over participatie in energieprojecten.

Vraag 6: Op welke manier(en) zou u willen participeren in zonne- en windenergieprojecten en wat vindt u hierbij belangrijk? U kunt hierbij denken aan bovengenoemde voorbeelden, maar ook aan andere vormen van participatie.

Vraag7

- Het stimuleren van elektrische voertuigen -

Om de klimaatimpact van de manier waarop we ons vervoeren te verlagen is een verschuiving nodig naar schone vormen van mobiliteit. Voor autoverkeer zijn elektrische voertuigen, aangedreven door duurzaam opgewekte elektriciteit, hard nodig voor die verschuiving. Het kabinet wil daarom de aanschaf van elektrische voertuigen stimuleren, als ook het leasen van elektrische auto's. Dit geldt voor personen-, bestel- en vrachtauto's. Daarvoor stelt de overheid subsidies beschikbaar.

Vraag 7a: Waar dient het kabinet rekening mee te houden bij de vormgeving van deze subsidies?

Voor de stimulering van elektrische auto's onderzoekt het kabinet een subsidie bij de aankoop van een nieuwe of tweedehands elektrische personenauto, het verstrekken van laadtegoed en een subsidie voor een laadpaal en/of batterijgarantie.

Vraag 7b: Wat vindt u van deze instrumenten? Zijn er nog andere manieren om de aankoop van een elektrische auto aantrekkelijk te maken?

Vraag 7c: Wilt u nog andere overwegingen aan het kabinet meegeven voor de uitvoering van het klimaatbeleid voor mobiliteit?

Vraag8

- De bijdrage van circulaire economie aan de klimaatopgave -

Voor het klimaatvraagstuk maakt het niet uit of de emissies en emissiereducties binnen of buiten Nederland plaatsvinden. Internationaal is afgesproken dat de uitstoot van broeikasgassen wordt gemonitord op de plaats waar de emissies plaatsvinden. Dit wordt ook wel de "schoorsteenbenadering" genoemd. Er kunnen zich situaties voordoen waar het reduceren van emissies aan de schoorsteen resulteert in hogere (of lagere) emissies elders in de (internationale) productieketen. De schoorsteenbenadering houdt dus geen rekening met emissies die bepaalde activiteiten elders veroorzaken of voorkomen.

Hoewel de schoorsteenbenadering emissies elders in de keten buiten beschouwing laat, is deze aanpak nodig om nationale emissies onderling te kunnen vergelijken, en af te zetten tegen het doelbereik. Voor de nationale doelstelling van 49% CO2-reductie wordt daarom alleen naar nationale CO2-reductie gekeken. Omdat circulaire maatregelen gericht zijn op het sluiten van grondstofketens, vinden de CO2 effecten van deze maatregelen vaak plaats op verschillende plekken in een (internationale) productieketen. Om de kosten van de transitie voor de Nederlandse burger laag te houden, is het kabinet op zoek naar circulaire maatregelen die potentieel hebben om (vooral) in Nederland veel CO2 te reduceren.

Vraag 8: Welke circulaire diensten of concepten kunnen volgens u positief bijdragen aan het kostenefficiënt reduceren van CO2 op het Nederlandse grondgebied?

Vraag 9: Op welke wijze denkt u dat het draagvlak voor de ruimtelijke inpassing van bijvoorbeeld windmolens en zonnepanelen vergroot kan worden?

De ruimtelijke inpassing van de energietransitie -

De transitie brengt veranderingen mee in de fysieke leefomgeving. Een duurzaam energiesysteem vergt meer ruimte dan een fossiel systeem. Deze ruimte is in Nederland – waar elke vierkante meter al een (of meerdere) bestemming(en) heeft – niet vanzelfsprekend. Een goede ruimtelijke aanpak van de transitie, inclusief het maken van (soms ingrijpende) ruimtelijke keuzen, is daarmee een noodzakelijke voorwaarde voor het behalen van de klimaatdoelstellingen.

